

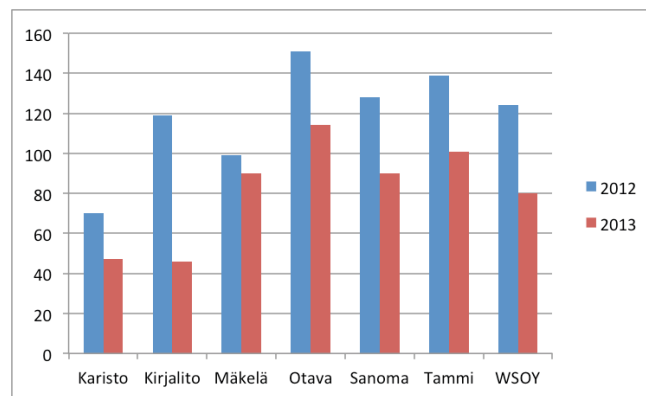
Tilastoja ja tunnuslukuja 2000-luvulta

Seija Kivelä

Kun aloin laatia tätä tilastokatsausta, Suomen kustannusyhdistyksen tilastot vuodelta 2013 eivät olleet vielä tulleet. Talven mittaan oli kuitenkin noussut vahvoja epäilyjä, että 2000-luvun alussa alkanut julkaistujen lasten- ja nuortenkirjanimekkeiden tasainen nousu oli taittunut viime vuoden aikana. Nopea haku Kansalliskirjaston Fennica-tietokantaan tuki epäilyjä. Vuodelta 2012 Fennicasta löytyi 1430 lasten- ja nuortenkirjallisuudeksi merkittyä nimekettä, mutta vuodelta 2013 enää vain 1148.

Muutaman keskeisen kustantajan tarkastelu paljasti sen, että kyseessä on todennäköisesti koko kustannuskentässä vaikuttava ilmiö.

Kuva 1. Seitsemän kustantajan lasten- ja nuortenkirjat Fennicassa 2012–2013

Lähde: Fennica-tietokanta 11.4.2014

Hakukriteerit: kustantajan nimi, ilmestymisvuosi, UDK-lisäluku ja aineistomääritelmä (kirjat)

Soittokierros kustantajille vahvasti epäilyt oikeiksi. Kirjan ja lukemisen osuus lasten ja nuorten ajankäytöstä on kutistunut. Kustannustalot ovat reagoineet tietoisesti alan turbulenssiin ja laskeviin myyntilukuihin tarkistamalla nimekkeidensä määrää ja tarkentamalla kustannusprofiiliaan. ”Vähemmän mutta parempaa”, mainitsee uudeksi tavoitteeksi WSOY:n lasten- ja nuortenkirjallisuudesta vastaava Lippo Luukkonen.

Suomen kustannusyhdistyksen tilastot vuodelta 2013 tulivat huhtikuun puolivälissä. Ne osoittivat lasten- ja nuortenkirjallisuuden kohdalla 26 % laskua edellisestä vuodesta.

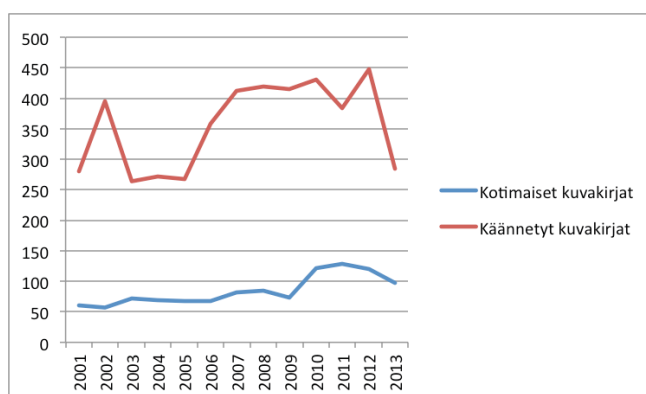
Kirjakori-tilastoja

Lastenkirjainstituutti (aiemmin Suomen nuorisokirjallisuuden instituutti) on järjestänyt Kirjakoreja vuodesta 2000 lähtien ja koonnut saamistaan kirjoista myös tilastoja. Ne eivät välttämättä kerro tarkkaa lukemaa kaikista vuoden aikana julkaistuista kirjoista, koska osa jää kokonaan saamatta instituuttiin ja osa tulee vasta Kirjakori-tilastoinnin jälkeen. Tilastot on kuitenkin tehty samaan vuodenaikaan vuodesta toiseen toistuvan yhteneväisen prosessin jälkeen ja näin ollen ne ovat keskenään hyvinkin yhteismitallisia.

Pieni osa tilastojen kirjoista on uusintapainoksia. Instituutin kokoelmiin otetaan uusia painoksia siinä tapauksessa, jos ensimmäistä ei ole tai jos uuteen painokseen on tullut muutoksia. Joskus pyydämme sellaisen klassikon uusintapainoksen, jonka aiemmat painokset ovat hyvin vanhoja.

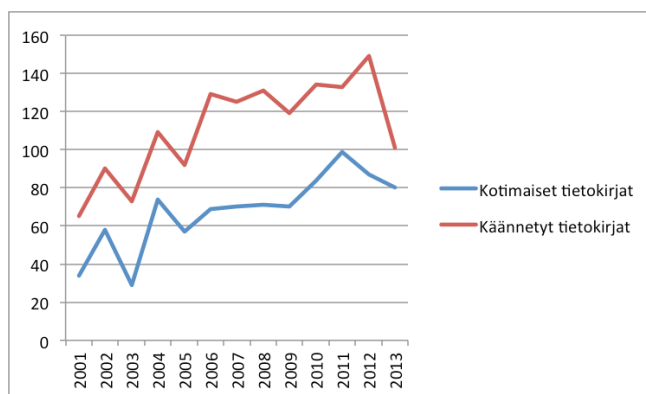
Kustannusalan varaventiili näyttää olevan käännetty kuvakirja. Sen volyymit ovat vaihdelleet jyrkimmin huonoista ajoista hyviin aikoihin ja päinvastoin. (Vuosi 2000 on jätetty pois tarkastelusta, koska sen tietoja ei ole kerätty samalla tavalla kuin myöhempien vuosien.) Erytisen suuri oli pudotus vuodesta 2012 vuoteen 2013. Sama ilmiö on nähty myös Ruotsissa, vaikka siellä kokonaisjulkaisumäärä onkin jatkanut kasvuaan ja kotimaisten kuvakirjojen määrä jopa nousi edellisestä vuodesta.

Kuva 2. Kotimaiset ja käännettyt kuvakirjat LKI:n Kirjakoreissa 2001–2013

Muissakin kirjallisuudenlajeissa on ollut vuosittaista vaihtelua, mutta kotimaisen ja käännetyn aineiston vaihtelu on ollut niissä keskenään enemmän linjassa. Tästä ovat esimerkkinä tietokirjallisuuden tunnusluvut 2001–2013 (alla). Kaaviossa kotimaisten ja käännettyjen tietokirjojen käyrät polveilevat lähes toistensa kopioina. Yleistrendi on myös ollut viime vuotta lukuun ottamatta nouseva, laskut ovat olleet pienenhköjä ja kääntyneet aina uuteen nousuun. Tulevaisuus on tuntematon, mutta kustantajat arvioivat itse, että nykyinen notkahdus ei jää yhden vuoden ilmiöksi.

Kuva 3. Kotimaiset ja käännettyt lasten- ja nuorten tietokirjat LKI:n Kirjakoreissa 2001–2013

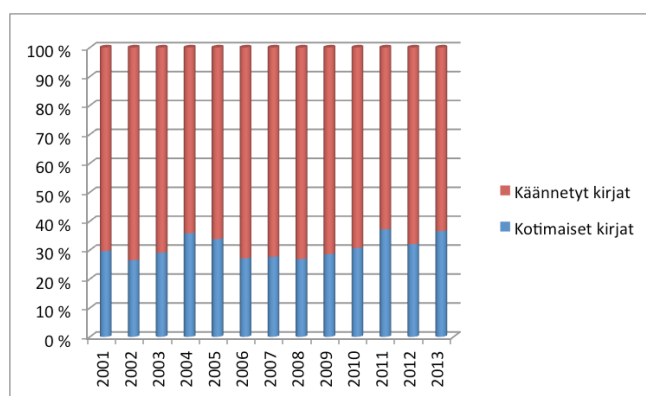
Kotimainen vs. käännetty

Ruotsissa nähtiin jo muutama vuosi sitten se ihmeellinen asia, että kotimaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden osuus ohitti käännetyn aineiston osuuden. Näin tapahtui täpärästi jo vuonna 2003, mutta sen jälkeen suhde palautui takaisin käännöskirjallisuuden hyväksi. Järjestys kääntyi vuonna 2010 ja siitä lähtien kotimaisen kirjallisuuden osuus on kasvattanut eroa käännettyyn.

Suomessa sen sijaan lastenromaaneja, runoja ja näytelmiä lukuun ottamatta käännökset jylläävät yhä. Kotimaisen aineiston osuus kaikesta Kirjakori-aineistosta on liikkunut koko 2000-luvun 26 % ja 36 % välillä. Vaihtelun voi tulkita olevan ns. satunnaisvaihtelua, ei selkeätä siirtymää tai jatkuvaa kehitystä mihinkään suuntaan.

Kotimaisella kirjallisuudella tarkoitetaan tässä Suomessa julkaistua ja/tai Suomen markkinoille tarkoitettua suomen-, ruotsin-, saamen-, romani- ja meänkielistä aineistoa.

Kuva 4. Kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden prosenttiosuudet Kirjakori-aineistossa 2001–2013

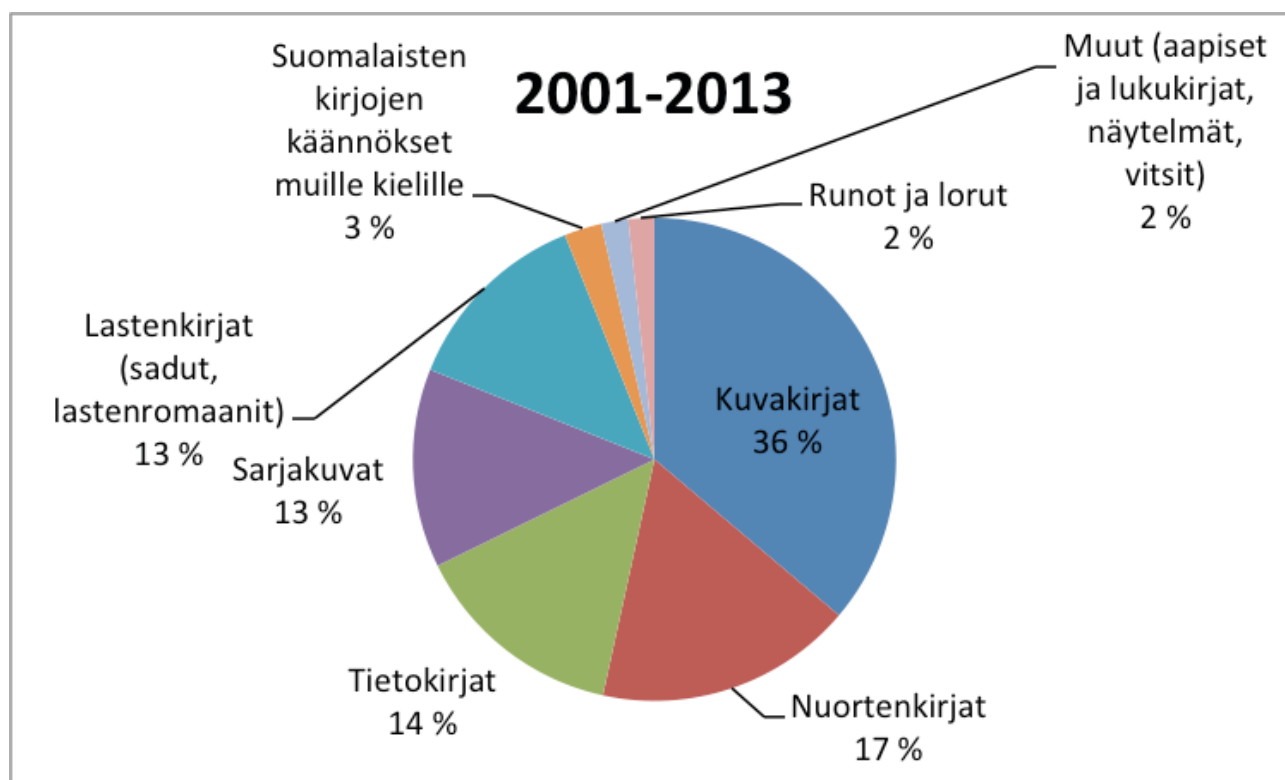

Kirjallisuudenlajit ja niiden osuudet Kirjakori-aineistossa 2001–2013

Kuvakirjoja on julkaistu ylivoimaisesti eniten. Seuraavana tulevat tasaväkisin osuuksin nuortenkirjat, tietokirjat, sarjakuvat ja lastenkirjat. Marginaalisempia ryhmiä ovat runot, suomalaisten kirjojen käännökset muille kielille ja ns. muut kirjat (lähinnä aapiset, näytelmät ja vitsit).

Suomalaisten lasten- ja nuortenkirjojen käännökset muille kielille on otettu tähän tarkasteluun, vaikka ne eivät olekaan kotimaista tuotantoa ja vaikka niitä ei olekaan tilastoitu Kirjakoreissa kuin vasta vuodesta 2005 lähtien. Ne ovat mielenkiintoisia kurioositeetteja suomalaiselle yleisölle. Niiden tilastointi ja saanti ei ole kuitenkaan yhtä aukotonta kuin kotimaisen aineiston. Käytämme jäljitysapuna FILI:n käännös-tietokantaa ja muita satunnaisia lähteitä. Kun yleensä saamme instituuttiin selvästi yli 90 % kotimaisten kustantajien aineistosta, ulkomailta pyydytyistä kirjoista saamme vain puolet.

Kuva 5. Kirjakori-aineisto lajeittain 2001–2013

Lähteet:

Kansalliskirjaston Fennica-tietokanta 11.4.2014

Kirjakori-tilastot 2001–2013 / LKI (ent. SNI), tilanne 11.4.2014

Nordling, Päivi: Tilastot kertovat. Vuoden 2012 lasten- ja nuortenkirjatuotanto Kirjakori-tilastojen valossa. Lastenkirjainstituutti, 2013. (moniste)

Suomen kustannusyhdistyksen vuositalasto 2013, julkaistut uutuudet, painetut kirjat: <http://tilastointi.kustantajat.fi/Public-Reporting/Yearly.aspx?reportName=FirstEditionsInPrint.txt&language=FIN>

Svenska Barnboksinstutetetin katsaus vuoteen 2013: http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Argang_2013.pdf

Puhelinhaastattelu Lippo Luukkonen / WSOY 11.4.2014

Puhelinhaastattelu Jaakko Leppänen / Kirjalito 11.4.2014